

synergetics). Society in the theory of Niclas Luman is examined as a system, that has ability to self-organization. N. Luman gave in arrangement of the communicative systems of the special value to the symbolically generalized mediators (for example, to religion and valued orientations), with their base selective function. Namely humanity in the process of the historical development appears for him not so much as an only subject, but as certain communication, integration of various – national, religious, social, cultural – subjects. Religion in itself also comes forward as communication.

Key words: *community, communication, religion, culture, a man, information, self-description, self-organization.*

УДК 378.1:17.022.1(470+571)

С. В. Волобуєва

ДЕВІАНТОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦЕРКОВНОГО СЕРЕДОВИЩА: АНТИНОМІЇ РЕЛІГІЙНОЇ ЕТИКИ

У статті здійснено теоретичний аналіз явищ девіації у церковному середовищі; проведено системні наукові дослідження у напрямку розуміння трансформаційних процесів, які призводять до руйнації духовного буття індивіда, кризи традиційної системи базових релігійних цінностей, деформацій особистісного розвитку, деградації морально-етичних підвалин сучасного суспільства. Автор проблематизує поняття «девіація»; пропонує розмаїття підходів щодо його вивчення у релігійному середовищі; обґрунтовує деструктивний характер діяльності деяких представників католицького духовенства; з'ясовує можливий вплив цілібату на появу церковних девіацій; розглядає проблему сексуальних злочинів сучасних релігійних кліриків; окреслює питання співвідношення моралі та релігії; висвітлює реакцію громадськості на проблематику існування аномій у релігійному середовищі та ставлення Церкви до них. Автор також обстоює думку про те, що завдання сьогодення у вирішенні проблем девіантності сучасного суспільства – це інтеграція всіх напрямів гуманітаристики (філософії, релігієзнавства, соціології, психології, психіатрії, педагогіки, юриспруденції); їхня співдружність (синергія); створення на цій основі ефективних засобів для профілактики і корекції девіантних явищ.

Ключові слова: *релігія, мораль, Церква, релігійна етика, духовність, моральні норми і цінності, девіантні явища, відповідальність духовенства, морально-правове поле релігії.*

Постановка проблеми. Проблема співвідношення моралі та релігії – одна з центральних у комплексі сучасних соціально-гуманітарних досліджень. Безперечно, реальна історія – це результат діяльності людей, духовний, морально-етичний індикатор суспільства. Життя диктує необхідність докорінної зміни парадигм людського існування. Характерна для нашого часу, як і для будь-якого кризового періоду історії розвитку суспільства, «реанімація» релігії і втрата моральних, ціннісних орієнтирів робить питання співвідношення моралі та релігії ще більш актуальним.

Вже нині християнство прагне до все більшої гармонізації, несуперечливого узгодження істин віри з істинами науки. Конфесія, яка хоче вижити, має змінюватися відповідно до часу, його потреб і перспектив. Досвід минулого має служити їй орієнтиром для уникнення помилок в майбутньому [7, с. 309]. Вочевидь, на більший успіх може розраховувати та Церква, яка має добру традицію, цілісність, виконує просвітницьку місію, вирішує завдання світоглядного забезпечення духовно-етичних проблем нації. Однак у дивному й часто незрозумілому світі ми живемо. Світі дуже гуманістичному, але чомусь переважно нелюдському. Світі дуже поліконфесійному, але чомусь переважно безбожному. Світі дуже толерантному, але не стосовно традиційних національних і християнських цінностей. «Час ночі світу», – так окреслював епоху Нового часу Мартін Гайдеггер.

Нас не полишає відчуття того, що прийшов час поглянути не на яскраві здобутки цивілізаційного, науково-технічного поступу, а зазирнути у буттєві глибини, сфери культури, духовності, людяності. Зрештою, нове тисячоліття поставило гострі запитання щодо сенсу буття людини. Сьогоднішній віруючий потребує вже іншого витлумачення

християнських істин. Ми все більше розуміємо та усвідомлюємо, що підстави системної кризи сучасної цивілізації укорінені в її духовній неспроможності, деградації морально-етичних підвалин. Разом з дійсними загальнолюдськими цінностями в суспільстві починають насаджуватися і помилкові «псевдоцінності», наслідок – формування безрелігійної моралі, втрата релігійної консолідуючої, поява різних форм девіацій у церковному середовищі.

Прямим і промовистим свідченням поглиблення «ночі світу» стало масове утвердження й розповсюдження неоліберальних «загальнолюдських» ідей та практик, споріднених між собою (вестернізації, мультикультуралізму, психосексуальної революції, неофемінізму, постмодернізму, «воєнного гуманізму» тощо), зокрема й так званої «культури секс-меншин» або ж «квір-культури» [2]. Тому у центрі уваги теологів, громадськості – питання подальшого існування людства, збереження моральних норм і нормативних приписів, ідеальних цінностей, звернених до свідомості та совісті кожного індивіда.

Слід зазначити, що українське суспільство доволі гостро реагує на економічну та політичну нестабільність, руйнацію соціальних інститутів, крах ідеалів, девальвацію морально-етичних цінностей. Саме ці обставини істотно актуалізують необхідність системних наукових досліджень явищ девіації у релігійному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Трансформаційні процеси та соціальні зміни у розвитку суспільства стають предметом наукових пошуків П. Бергера, І. Валерстайна, Т. Лукмана, П. Штомпки та ін. Серед українських дослідників цією проблемою опікуються І. Бекешкіна, Є. Головаха, В. Небоженко, Н. Паніна, Л. Сохань, В. Шинкарук. Необхідно зазначити, що обґрунтування проблеми асоціальності та відхилень у поведінці особистості свого часу почало формуватися у соціологічних та кримінологічних дослідженнях, серед яких особливої уваги заслуговують праці таких вчених, як: Е. Дюркгейм, Ч. Беккарія, Р. Міллз, Н. Смелзер, П. Сорокін та ін. Із сучасних експертів у цій сфері плідно працюють Б. Братусь, С. Белічева, М. Дідора, А. Габіані, І. Гоян, В. Кудрявцева, А. Реан, Ю. Швалба та багато інших. Цікаво, що різноманітні відхилення стають предметом гострих дискусій і в рамках культурологічних теорій, в основі яких – аналіз культурних цінностей, морально-етичних норм, які сприяють появі девіацій (А. Коен, М. Міллер, Е. Сатерленд). Конфліктологічна парадигма наукового знання (Г. Зіммель, М. Вебер, Р. Міхельс та ін.) взагалі піддає сумніву всі існуючі теорії девіантної поведінки, вважаючи головним чинником появи девіацій природу сучасного суспільства. Ще донедавна деякі науковці (А. Бандура, Дж. Роучек, М. Сушинський, І. Пасько, Г. Радова) обстоювали позицію суспільного обґрунтування явища девіації, а тому свої зусилля спрямовували на висвітлення кризових, «транзитних» періодів у суспільстві, які, власне, провокують соціальні та політичні негаразди, а тому призводять до відчуження, маргіналізації окремих верств населення у якості причин девіантогенних проявів.

Разом з тим, стан соціально-філософського, релігієзнавчого опрацювання вищезазначеної проблеми залишається на сьогодні вкрай недостатнім для визначення її мети, змісту та соціальної форми. Авторитетних фахівців з цього питання насправді небагато – А. Колодний, Л. Филипович, В. Лубський, О. Марченко, В. Москалець, Н. Дудар, А. Асмолов, В. Бачинін, К. Феофанов, В. Павленко, В. Єленський, які розглядають деструктивні явища у релігійному середовищі через діяльність деяких (зауважимо – не всіх) неохристиянських рухів. Теоретичні й методологічні проблеми морально-етичного фактору як регулятора суспільно-політичного і духовного процесу в суспільстві знайшли своє відображення в експертних оцінках А. Москаленка, В. Шкляра, С. Криворучко, В. Малахова, М. Фляк.

У сучасній науковій літературі переважає здебільшого декларативне визначення девіації, або ж, у кращому разі, розкриваються окремі вияви даного феномену. *Проте осягнення сутнісного ядра релігійної девіації залишається, на жаль, поза увагою дослідників.* У наукових працях відомих авторів цій проблемі рідко приділено більше кількох сторінок в контексті розлогих запевнень про її граничну актуальність і надважливість. Брак сучасних філософських, релігієзнавчих досліджень розуміння девіантних явищ у церковному

середовищі України й спроби тотожного наслідування європейського емпіричного досвіду також не призводять вітчизняний соціум до розв'язання означеної нами проблеми.

Отже, теоретичний аналіз явищ девіації у церковному середовищі, проведення системних девіантологічних досліджень у відповідному напрямку, сприяють не тільки досягненню передумов формування нового суспільства, а й усвідомленому розумінню трансформаційних процесів, які призводять до руйнації духовного буття індивіда та кризи традиційної системи базових релігійних цінностей. Для ідеологічних конструкцій нового тисячоліття властиві, з одного боку, положення про автономію віри та релігії, а з іншого – переплетіння релігійних категорій з філософськими, соціологічними, психологічними, юридичними тощо, розширення й поглиблення соціальної проблематики, висвітлення таких питань, як: добро і зло, співвідношення моралі та релігії, з'ясування проблем соціальної справедливості, здолаття лицемірства, національне відродження, формування повноти національної культури тощо. Тому нове тисячоліття мало б постати для християнства періодом утвердження не лише першої частинки Христової заповіді любові – любові до Бога, а й другої її частинки – любові до ближнього, а, відтак, – і до кожного окремого індивіда [7, с. 310].

Мета пропонованої статті – дослідження девіантогенних явищ у церковному середовищі; окреслення проблематики співвідношення моралі та релігії.

Досягнення поставленої мети зумовило постановку й вирішення наступних завдань: піддати науковому аналізу явище девіації у релігійному середовищі; обґрунтувати деструктивний характер діяльності деяких представників католицького духовенства; визначити можливий вплив целібату на появу церковних девіацій; окреслити проблему співвідношення моралі та релігії; з'ясувати ставлення громадськості й реакцію Церкви щодо сексуальних злочинів сучасних релігійних кліриків.

Виклад основного матеріалу. Очевидно, слід розпочати з того, що новітню–постмодерну–західну цивілізацію сучасні науковці часто ототожнюють із космополітичним Вавилоном чи глобалістичною Вавилонською вежею, але, мабуть, цілком доречною у контексті аналізу девіацій у релігійному середовищі була б її асоціація із біблійними Содомом та Гоморрою [6]. Наразі, до цієї цивілізації намагаються прищепити і нашу країну. Якщо раніше в Україні гомосексуалізм (або ж содомія, педерастія, педофілія, мужоложство, уранізм тощо) вважався кримінальним злочином, то зараз, переважно під впливом постмодерних інтелектуальних середовищ означене явище стає нормальною «психосексуальною орієнтацією», однією з природних форм статевого акту тощо. Чи так воно насправді? І як означена проблема стосується Церкви? Декілька коментарів з цього приводу.

Так, ми рівняємося на Захід і хочемо в Європу – це все так, але наскільки ми готові декларувати західні цінності, конкретно в сфері толерантності та релігії? Наскільки далеко ми готові зайти, приймаючи нав'язувані Заходом моделі, стандарти поведінки? Із здобуттям Україною незалежності, не без політичного тиску з боку Євросоюзу і США, пропагування гомосексуалізму стало відчутним і в нашій країні. Спеціалізовані видання, клуби, організації, тусівки, вечірки, дискотеки, псевдохудожня творчість, телепередачі, гей-паради, квір-зорієнтована мода, різні шоу, публічне і горде визнання у своїй нетрадиційній орієнтації передусім успішних людей – відомих політиків, дизайнерів, письменників, зірок шоу-бізнесу, бізнесменів – усе це сприяє утвердженню в суспільній свідомості сучасного покоління українців думки про те, що гей-лесбійство треба не просто ігнорувати чи толерувати, а й навіть шанувати як певну культурну, естетичну і, що важливо, справжню «демократичну» цінність.

Реакція Церкви та громадськості на вищезначені явища – це ще одна з багатьох ліній, які відділяють нас від Європи. Для Заходу образ священика-гомосексуаліста з кожним роком все більше стає втіленням торжества ідей рівності, толерантності і поваги до людини, свого роду кульмінацією «демократичних цінностей». Для більшості з нас подібна ситуація – неприйнятне викривлення чи доведення до абсурду тих самих цінностей.

Втім, існування гомосексуалізму в Церкві – явище, котре відоме здавна. Релігія, власне, засуджувала це збочення, посилаючись на недвозначні тексти Біблії, особливо на розділ про кару Содома й Гоморри. Однак слушно зауважити, що на локальному рівні, неофіційно церкви на проблему гомосексуальності своїх ієреїв та архієреїв часто закривають очі. Типовий приклад: РПЦ сьогодні. Католикам значно важче – на Заході вища публічність і Ватиканові вже багато років доводиться виправдовуватися й відкупатися у постійних скандалах, пов'язаних зі священниками-гомосексуалістами чи то священниками-педофілами. Перелом стався лише в XX столітті, коли деякі протестантські общини в США почали ставити на керівні пастирські посади відкрито гомосексуальних чоловіків. Першою, здається, стала United Church of Christ у 1972 р. За нею пішли Metropolitan Community Church і Церква Швеції, багато інших релігійних організацій США та Європи, які стали призначати публічно-гомосексуальних «персонажів» на досить високі посади. Піком гомо-висвячень стало призначення у 2003 р. єпископом Нового Хемпширу відкритого гомосексуаліста. Ця подія розколола англіканську Церкву на «демократів» і «традиціоналістів».

Руслан Кухарчук, вітчизняний лідер руху «Любов проти гомосексуалізму», часто застерігає від агресивності та підступності квір-спільноти, яка, і це підтверджує ситуація в низці західних країн, нав'язує іншим людям «справжній гомо-диктат», вимагаючи правової та релігійної легалізації одностатевих шлюбів, легалізації поняття сексуальної орієнтації в трудовому законодавстві (а це може означати не лише право на роботу, наприклад, у церквах, дитсадках і школах, а й підтримку обов'язкових «антидискримінаційних» квот для секс-меншин, запровадження у школах уроків толерантності щодо гомосексуалізму (наприклад, у межах так званої «гендерної педагогіки»), забезпечення права гомосексуалістам усиновлювати дітей, уведення кримінальної відповідальності за критику гомосексуалізму тощо). Як бачимо, претензії досить глобальні, але чи виправдані? Стисло про це.

Справді, на рубежі XX-XXI ст. проблема гомосексуалізму стала серйозним викликом для християнського богослов'я. Сьогодні – це одна з найбільш гострих, дискусійних тем для західної християнської антропології. Споры про гомосексуалізм привели наукову спільноту та широкий загал до істотних розбіжностей в інтерпретації Писання і підштовхнули до активних пошуків нового богословського осмислення проблеми статі.

Зауважимо, з погляду психології (Д. Шпірер, Л. Джілберт, Дж. Ніколсі, Н. Вайтхед та ін.), гомосексуалізм – це набута або ж вроджена форма душевного захворювання, різновид перверсії (поруч із садизмом, мазохізмом, педофілією, фетишизмом тощо). Йдеться про статеве збочення, «протиприродний статевий потяг до осіб своєї статі». Гомосексуальну аномалію можуть також спричинити хвороби головного мозку, наркоманія, деякі генетичні патології, зовнішні фактори – виховання, соціальне оточення, вплив сім'ї, друзів, ЗМІ, літератури, фільмів, Інтернету тощо. Інша психологічна позиція – гомосексуалізм, мовляв, не є хворобою – ґрунтується на рішенні Американської психіатричної асоціації (1973 р.) та Всесвітньої Організації Здоров'я (1981 р.). Доречно пригадати, що у 1981 р. Парламентне Зібрання Ради Європи звернулося до Всесвітньої Організації Здоров'я (WHO – World Health Organization) з проханням не зараховувати гомосексуалізм до міжнародної класифікації хвороб, бо це могло стати серйозною перешкодою для представників нетрадиційної сексуальної орієнтації в їхньому суспільному розвитку. Цікаво, що під впливом політичного тиску (а не глибоких роздумів щодо проявів сексуальності) вищезгадана Організація в 1993 р. авторитетно заявляє: «Віднині сексуальна орієнтація (гетеро- чи гомосексуальна) не може розглядатися як відхилення». Тим самим, гомосексуалістів «звільнено» від переконання, сформульованого раніше, про їхню належність до категорії деформацій, патологій, аномалій розвитку.

З погляду онтології, тобто філософії буття (автору близька означена точка зору), гомосексуалізм стає прогнозованим виявом деструктивних процесів буттепокинутості (чи, в іншій термінології, знедуховлення: нігілізму, спустошення людини тощо). При цьому нігілізм експерти витлумачують як процес знецінення вищих цінностей – ідеалів, принципів, норм, правил, цілей – усього того, що встановлено над сущим. Таке знецінення, на думку

філософа Мартіна Гайдеггера, призводить, зрештою, до втрати цінності й сенсу самого життя, а отже, й людини. Ключовою тезою нігілізму стає гасло: «Бог помер». Саме від нього беруть початок інші нігілістичні гасла уже доби постмодерну, які з наполегливістю проголошують смерть людини, історії, національної держави, релігії, культури, нації, літератури, науки, філософії тощо, а також традиційної статевої ідентичності.

Однак повернімося до **проблеми співвідношення моралі та релігії**. Це особливі форми духовності людини. Еталонні норми моралі свого часу були прописані ще у священних книгах. Релігія і мораль – важливі сторони культури, що формують людину й регулюють її поведінку (відношення до світу). Нині мораль реалізує себе в умовах культурно й конфесійно неоднорідного середовища. Нове тисячоліття, суспільний поступ, трансформаційні процеси, що відбуваються у всіх сферах життєдіяльності людини ставлять під сумнів традиційні цінності, моральні норми, етичні та релігійні ідеали [5]. Тому пропозиція вироблення всеосяжної, вічної, абсолютної, незмінної моралі – проста утопія. В сучасній науці досить поширеними є наступні варіанти поглядів щодо співвідношення моралі й релігії, а саме:

1. автономія моралі та релігії (мораль автономна, якщо вона ґрунтується винятково на розумі й не посилається на релігійні ідеї);
2. гетерономія (правила моралі виходять із зовнішнього джерела, наприклад, культури, чий набір цінностей обумовлений релігійним впливом);
3. джерелом моралі є Бог.

Нерідко трапляються спроби фактичного ототожнення релігії і моралі. Проте відзначимо, єдність походження моралі та релігії зовсім не означає їхню нерозривність і абсолютну взаємообумовленість. Автор переконаний в тому, що не стільки мораль має потребу в релігії, скільки релігія має потребу в моралі як засобі свого збереження та існування. Релігія поза мораллю існувати не може, чого не можна сказати про мораль. Взяти до уваги той факт, що традиційна мораль виявилася неспроможною відповісти на всі питання сучасної людини, можемо констатувати кризу моралі, а, відтак, і релігійної етики. Варто зазначити, що криза релігійної моралі не пояснюється лише впливом сучасного гуманізму свободи. Вона має свої внутрішні причини. Протягом багатьох століть мораль за своєю природою була індивідуалістичною, не враховувала соціального фактору людських проблем, наслідок – деформації морально-духовної сфери суспільства, деградація ціннісних підвалів, внутрішньоособистісне «божевілля» деяких релігійних кліриків, зубожіння, знецінення релігійної етики, загальне падіння моралі.

Власне, про яку мораль, духовність, релігійну етику може йти мова, якщо нині в інформаційний обіг увійшло словосполучення «сексуальна наруга священників», під яким розуміються повторювані випадки сексуальних зловживань з боку духовенства, що були задокументовані, оприлюднені та стали надбанням громадськості.

Прикметно, що у світових мас-медіа історії про сексуальні зловживання переважно представлено як католицькі. Коли про випадки наруги і сексуальних домагань стало відомо в Європі, мас-медіа розгорнули справжню атаку на Папу Бенедикта XVI. Навіть на його Вітчизні, у Німеччині, Папу закликали зректися престолу. Подібні заклики лунали і з інших країн світу. Саме за час його понтифікату представники Ватикану вперше були вимушені виступити на відкритих слуханнях в Комітеті з прав дітей при ООН в Женеві, де їм довелося звітувати з проблеми сексуального насильства над неповнолітніми й надати детальну інформацію про випадки сексуальної наруги над дітьми з боку католицьких священників, починаючи з 1995 року.

Статистика просто вражає. Згідно новітнього міжнародного обліку, який ведеться правозахисними агенціями, науково-освітніми установами та міжнародними медіа-центрами, відомо про:

– більше, ніж 100 випадків в Австралії, в яких католицьким священникам було висунуте звинувачення у сексуальних злочинах проти неповнолітніх. Крім того, станом на 2012 р.

органи поліції оприлюднили спеціально деталізовану інформацію про 40 смертельних випадків самогубства, безпосередньо пов'язаних із фактами сексуальних зловживань з боку католицького духовенства на сході Австралії;

– скандал в діоцезах Католицької Церкви США (розгорнувся після того, як стало відомо про випадки сексуального насильства у митрополії Бостона). Тільки в перші два місяці католицького секс-скандалу в розбещенні дітей було звинувачено майже 100 священників з 11 штатів: їх викривали або самі жертви, зважившись на розголос, або журналісти, провівши кримінальне розслідування. У червні 2002 р. Конференція католицьких єпископів США звернулася до Коледжу Карного права Джона Джея з проханням розслідувати розтління неповнолітніх прихожан католицькими священниками. Звіт Коледжу засвідчує, що за період 1950-2002 рр. католицьким священникам у США було інкриміновано 10667 звинувачень у сексуальній нарузі, а щорічна кількість подібних злочинів з 2000-го р. становить близько 50 позовів на рік. Злочини на сексуальному ґрунті обумовили подання позовів адресно навіть проти Римського Папи, на якого покладалася головна відповідальність за моральну розпусту в Церкві. У липні 2007 р. зафіксована рекордна виплата матеріальної компенсації за позовом, вчиненого священниками Лос-Анджелеської єпархії (660 млн. дол., яка поставила єпархію на межу банкрутства й примусила вести мову про практику системного здійснення, а також системного приховування сексуальних злочинів духовенства). Сукупні ж витрати у справах за статевими злочинами, порушених проти католицьких єпархій в США, з 1950 р. склали приблизно 2 млрд. дол. У доповіді, представленій єпископами США у лютому 2004 р., повідомлялося, що, починаючи з 1950 р., 4392 священники – тобто 4% всіх релігійних кліриків – розбестили не менше десяти тисяч неповнолітніх. Оскільки цю доповідь єпископи склали самі, а багато жертв так і не заявили про себе офіційно, можна констатувати: навіть ці величезні цифри занижують масштаб світового скандалу на ґрунті сексуальних домагань духовенства. Лише 2% священників, які здійснили сексуальну наругу проти дітей, були засуджені до тюремного ув'язнення [8];

– на Алясці орден єзуїтів Римо-католицької Церкви тільки у 2007 р. вимушений був виплатити 110-м ескимосам компенсацію у розмірі 50 млн. дол.;

– в Канаді понад 300 колишніх учнів наприкінці 1980-х рр. виступили зі звинуваченнями у фізичному і сексуальному насильстві в бік членів Конгрегації Християнських Братів, які працювали в дитячому будинку Гора Кашел в Сент-Джонсі (столиці провінції Ньюфаундленд, Канада). Релігійний орден, який втік з дитячого будинку подав заяву про банкрутство, адже були численні судові позови. Саме після цієї гучної сенсації, привселюдного скандалу, багато священників по всій Канаді були звинувачені у сексуальних домаганнях проти неповнолітніх дітей;

– в Ірландії у 2009 р. була опублікована доповідь, на підставі якої педофілія інкримінувалася 46 священникам (причому хлопчики ставали жертвами вдвічі частіше за дівчаток). Всього від католиків-педофілів за період 1975-2004 рр. постраждало близько 2000 дітей. Папа Римський Бенедикт XVI у своєму пастирському посланні визнав секс-скандал і вибачився перед жертвами своїх підопічних [9].

Безумовно, перелік подібних скандалів можна продовжити. Наразі, про масштаби девіації у церковному середовищі свідчить також утворення спеціального «антикризового комітету» у справах педофілії, який що кілька місяців збирається у Ватикані. Проблема зайшла настільки далеко, що для очищення Католицької Церкви у США була створена організація в дусі «відділу власної безпеки» з характерною назвою «За відповідальність єпископів». Прикметно, але її організатор Террі Маккернан авторитетно заявляє про те, що від священників-педофілів постраждало близько 14 тисяч дітей, причому кількість служителів культу, звинувачених у розпусних діях, перевищила за п'ять тисяч людей. Таким чином, можемо констатувати: згідно з даними американських колег, як мінімум, кожен восьмий священник-католик із США – педофіл. Інформація просто шокує. До речі, звернімо увагу й на те, що на 64 мільйони громадян цієї країни католицького віросповідання припадає 41,5 тисяч

служителів культу. На жаль, в багатьох випадках звинувачення в сексуальних домаганнях підтвердилися. На сьогоднішній день жертвам збоченців в рясах Католицької Церкви вже довелося виплатити за судовими позовами або за підсумками позасудових врегулювань грошові компенсації в сумі приблизно 2,2 млрд. доларів [12].

Отже, невирішеним і болючим питанням для Римо-Католицької Церкви залишається сексуальна наруга священиків, випадки розтління малолітніх. Наприклад, за правління Бенедикта у 2011-2012 рр., офіційно були позбавлені сану близько 400 священиків. Папа Франциск, продовжуючи боротьбу зі збоченнями в Церкві, доручив кардиналам створити нову комісію при Ватикані, що займається профілактикою випадків педофілії серед католицьких священиків і допомогою жертвам насилля та членам їх сімей. За злочини проти дітей церковникам тепер загрожує до 12 років ув'язнення [1, с. 33].

Доречним буде зауважити: цілком природно, коли релігія та Церква як символ збереження традицій слугують державі, викорінюють різноманітні прояви негативних соціальних девіацій, а не несуть в собі жахливих збочень, класичних патологій, які призводять до деформацій елементарних ціннісних підвалин розвитку людської цивілізації.

Враховуючи все вищезазначене, можемо виснувати: для католиків гомосексуалі-священики стали величезною проблемою, особливо в Штатах, з їх модою на гомосексуалізм. Дослідження показують, що майже третина католицьких священиків США – відкриті або ж латентні гомосексуалісти, а прихожани-католики (2006 р.) у ставленні до питання, чи можна представників нетрадиційної сексуальної орієнтації висвячувати в священики та єпископи, розділилися майже порівну.

Нас цікавить питання: чому саме серед священиків-католиків виявилось так багато педофілів? Більшість дослідників переконані в тому, що вагомою причиною гомосексуалізму деяких духовних кліриків є целібат (від лат. caelebs – нежонатий, холостяк), згідно з яким священики Католицької Церкви дають обітницю безшлюбності. Правило целібату в Римо-католицькій Церкві існує більше 1000 років в незмінній формі. Церква вважає, що священик повинен повністю присвятити себе своєму покликанню, приймаючи Церкву як єдину законну дружину, що має допомогти йому виконати свою місію. Багато католиків закликали переосмислити необхідність целібату.

«Не слід змушувати священиків придушувати свої сексуальні потяги або приховувати своє статеве життя», – переконана Елізабет Ебботт, авторка праці «Історія целібату». На думку дослідниці, саме целібат призводить до жахливих речей (проявів гомосексуалізму, педофілії та інших збочень у церковному середовищі). Целібат не є питанням віри, вважає доктор Сандра Белл (авторка праці «Целібат, культура і суспільство»). «Не целібат провокує сексуальні дисфункції або ж сексуальні домагання. Власне, педофілія, будь то в Церкві, чи поза нею, характерна для людей з психологічними проблемами», – позиція Сандри Белл, антрополога з Дургемського університету.

Зауважимо, у результаті численних розслідувань було доведено, що близько 0,2% католицьких священиків здійснили сексуальну наругу над дітьми. За словами архієпископа Сільвано Томасі, кількість подібних злодіянь може сягнути 5% [12]. Отже, проблема є і її необхідно вирішувати.

На особливу увагу заслуговує **тема целібату**. Нагадаємо: дебати навколо целібату ведуться в Католицькій Церкві давно. Автору досить складно відповісти на питання про те, що краще – целібат чи одружений стан священиків, оскільки в означеній проблемі існують різні, нерідко кардинально протилежні точки зору. Зрозуміло одне: відміна целібату автоматично не зробить з людини хорошого священика, як і одруження не поставить хрест на душпастирській практиці. Так, практично в усіх інших релігіях служителі культу можуть мати дружин, а тому серед них не спостерігається такого сплеску сексуальних злочинів, як серед католиків. Щоб уникнути в майбутньому повторення подібних інцидентів, в наукових колах точиться гостра дискусія про те, що целібат необхідно скасувати. В іншому випадку авторитет Ватикану буде повністю знищений.

Реальна ситуація, схоже, досить драматична, тому Ватиканові вже довелося піти на певні поступки: Католицька Церква дозволила посвяту в духовний сан осіб, які мали «гомодосвід», однак не продовжують розпустити протягом кількох років, не беруть участі в «гомокультурі» й «не мають глибоко-засілих гомосхильностей».

Між іншим, західне суспільство у своєму політкоректному квесті рухається все далі у напрямку надання гомосексуалістам таких же прав, як і гетеросексуалам, тому цей процес не може оминати Церкву, яка з шаленою швидкістю прогинається під секулярний тиск. На Заході є багато гомосвящеників і гомоепископів, які ведуть цілком публічне «гомо-життя» і нітрохи не соромляться своєї орієнтації, пропагують його нормальність і вважають гомосексуальність та духовне пастирство цілком сумісними – тобто нормальним, здоровим явищем. Наступним кроком, мабуть, буде вимога рівноправності й у питанні «гомошлюбів» для священиків. Поживемо – подивимося!

На православних форумах теми про гомосексуальність, педофілію серед ієреїв досі сором'язливо замовчують. Не дивно – проблема надто «делікатна». Але у 2014 р. Московський патріархат застеріг владу Молдови від прийняття Закону про недискримінацію представників нетрадиційної сексуальної орієнтації (одна з умов вступу країни до Євросоюзу), який передбачає надання рівних прав сексуальним меншинам. Водночас, зі стану самої РПЦ постійно долітають чутки про гомосексуальність серед вищого керівництва і навіть про цілі гомомонастирі у Підмосков'ї, однак Церква все заперечує й ніякого обговорення у цьому напрямку не веде.

Необхідно визнати, що українські церкви, в основному, теж мовчать. Тим не менш, реальна історія, котра просто «підірвала» Інтернет, ЗМІ, громадськість України у 2012 році: священик-гей з Донеччини вимушений був втекти від гомофобів у Нідерланди (про це розповідала програма «Табу») [10].

Декілька слів з приводу гучного вітчизняного скандалу. Роман Зуєв називає себе пастором християнської гей-спільноти Донецька. Нині мешкає в Амстердамі. Живе тут вже 2 роки і почуває себе комфортно. В Нідерланди він приїхав навесні 2012 р. на Міжнародну конференцію та попросивши політичного притулку, отримав статус біженця. За версією пастора, на Батьківщині його переслідували через нетрадиційну сексуальну орієнтацію. В одному з інтерв'ю журналістам Роман повідомляє: коли він організував християнську гей-спільноту, до нього на сповідь приходили чи не всі тамтешні представники секс-меншин. У звичайних церквах гріхи їм не відпускали. Пастор каже, його діяльність не подобалася ані офіційній Церкві, ані правоохоронцям, ані радикалам-гомофобам. Тепер у Донецьку християнської гей-громади вже не існує, на порядку дня – інші проблеми.

Нарешті, останнє, на чому зосередимо свою увагу – **чи залежить мораль від релігії?** Більшість людей вважають, що так, бо без віри ми не можемо мати певних моральних цінностей. Саме релігія забезпечує спонуки, які змушують людей поводитися морально. Дехто вважає, що мораль залежить від релігії, тому що ідея моралі має сенс, тільки якщо є Бог, який встановлює об'єктивні стандарти поведінки або який дає винагороду чи покарання людям у житті. Мораль і релігія – це надважливі елементи людської культури, спосіб гармонізації стосунків, підстава для оцінки соціального досвіду. Для повноцінного аналізу проблеми співвідношення моралі та релігії важливим є ще один аспект. Чи всяка релігія є моральною? З абстрактної соціально-філософської точки зору, можна сказати, що так. Однак, враховуючи наявність численних девіацій у релігійному середовищі, виникають небезпідставні сумніви стосовно окресленої нами проблеми. Ймовірно, ми навіть не замислюємося про справжні масштаби трагедії (маємо на увазі травмовану психіку дітей, котрі стали жертвами сексуальної наруги «так званих» священнослужителів; сплюндровану мораль, систему нормативно-етичних цінностей; деформації особистісного розвитку; духовний вакуум суспільства, деградацію його ціннісних підвалин, орієнтирів людського буття тощо).

Таким чином, результати наших досліджень і роздумів дозволяють стверджувати наступне. Гомосексуалізм засуджено у текстах Біблії Старого і Нового Завіту. Гомосексуальні вчинки як вияв «поганської моралі» оцінювалися негативно. Книга Левіт

(Лев. 13: 18; 20; 22) називає вищезазначене явище гідотою (toevah – цей термін використовували у контексті ідолопоклонства, культової проституції, магії, ворожбитства), за яку треба карати смертю. У Книзі Буття маємо опис знищення Содому (Бут. 19: 1-15; 29), де не бракувало й гомосексуальної поведінки.

Вселенська Церква однозначно має засуджувати різноманітні вияви девіацій у церковному середовищі (мова йде про гомосексуальну поведінку священиків, сексуальну розпусту духовенства, випадки наруги (педофілії) над малолітніми тощо), оскільки така поведінка є порушенням морального порядку і суперечить буттєвій структурі людини.

Мабуть, варто дослухатися до голосу мудрості та усвідомити: релігійний досвід людства надто багатоманітний, тому, вивчаючи девіантогенні прояви у церковному середовищі, ми здатні виявити те, що «випадає» зі звичного світу духовності, людяності й перетворюється на факт ціннісно-нормативної дезінтеграції, суспільно-релігійної аномії.

Висновки. Наостанок зазначимо: сучасна реальність переобтяжена й надзвичайно деформована надмірним поширенням асоціальних, девіантних явищ. На жаль, навіть релігія, Церква, в результаті зміни світоглядної парадигми та ціннісних орієнтацій, нині опинилися у деструктивному стані. Як результат, можемо констатувати: брак духовної культури сприяє деконсолідації соціуму. Така ситуація для нормальної людини і нормального суспільства просто абсурдна. В подальшому доцільно зосередитись на вивченні та розробці проблематики відповідальності релігійних кліриків за сексуальні злочини.

Безумовно, життя щоразу висуває нові вимоги у розумінні сенсу буття, перспектив свого існування. При цьому слід пам'ятати, що у світі немає нічого ціннішого, що вимагало б більшої уваги, ніж вільна людська особистість. А тому завдання сучасних релігій – гуманізація життя, збереження елементарного людського начала. Згадаймо видатного письменника Антуана де Сент-Екзюпері: «Ми навчилися літати, як птахи, плавати, як риби, але... і досі ми не навчилися бути людьми». Слушно, актуально, робимо висновки...

Загальносвітоглядний контекст суспільства нового тисячоліття актуалізує перед релігією вироблення нових морально-етичних норм, перегляд системи релігійних цінностей і, що важливо, персональну відповідальність духовенства за діяння, які підривають базові основи людяності. Головне, на думку автора, щоб релігія завжди мала індикатор духовно-етичної, ідеологічної, світоглядної благонадійності, а також діяла у морально-правовому полі.

Список використаної літератури

1. Арістова А. В., Буженко А. В. Постать Папи Римського і сучасність / А. В. Арістова, А. В. Буженко // Гуманітарний форум НТУ: часопис студентських наукових праць / відп. ред. С. В. Волобуєва. – К.: Кафедра, 2014. – С. 29–37.
2. Давиденко С. І. Межі нашої толерантності [Електронний ресурс] / С. І. Давиденко. – Режим доступу: http://inforporn.org.ua/materials/articles/Mezhi_nashoi_tolerantnosti/52671
3. Горкуша О. В. Етизація релігії як об'єктивний наслідок її функціонального обмеження / О. В. Горкуша // Україна релігійна. Книга друга: Прогнози релігійних процесів України. – К.: Знання, 2008. – С. 45-70.
4. Історія релігій в Україні: у 10-ти т. За ред. проф. А. Колодного (голова) та ін. / Нові релігії України. – Т. 8. – К.: Українська видавнича фундація, 2010. – 828 с.
5. Дисциплінарне релігієзнавство. Навчальний посібник. За науковою редакцією доктора філософських наук, професора Анатолія Колодного. – 2-ге допрацьоване видання. – К., 2010. – 219 с.
6. Іванишин П. У сутінках содому [Електронний ресурс] / П. Іванишин. – Режим доступу: [Kavkazcenter.com: http://www.kavkazcenter.com/ukr/content/2009/10/28/11509.shtml](http://www.kavkazcenter.com/ukr/content/2009/10/28/11509.shtml)
7. Колодний А. М. Християнство за умов глобалізації / А. М. Колодний // Людина і культура в умовах глобалізації. Збірник наукових статей. – К.: Видавець ПАРАПАН, 2003. – С. 302– 311.
8. Лобделл У. Тертя веру: Как я утратил веру, делаю репортажи о религиозной жизни. Перевод с англ. Н. Холмогоровой [Електронний ресурс] / У. Лобделл. – Режим доступу: [<http://rutracker.org/forum/viewtopic.php4306861>]
9. Папа Римский извинился за ирландских священников-педофилов. Росбалт / 20/03/2010 15:15. Режим доступу: <http://www.rosbalt.ru/main/2010/03/20/721830.html>
10. Священник-гей вимушений був втекти з Донеччини від гомофобів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/ukrayina/doneckiy-svyaschenik-gey-vtik-vid-gomofobiv-v-amsterdam-284139.html>

11. Хайдеггер М. Время и бытие / Мартин Хайдеггер. – М.: Знание, 1993. – 132 с.
12. The Guardian reports Vatican response: Sex abuse rife in other religions | International Humanist and Ethical Union. – Режим доступу: <http://iheu.org/guardian-reports-vatican-response-sex-abuse-rife-other-religions>

Одержано редакцією 12.11.2014

Прийнято до публікації 14.12.2014

Аннотация. *Волобуева С. В. Девиантологические исследования церковной среды: антиномии религиозной этики.* В статье осуществлен теоретический анализ явлений девиации в церковной среде; проведены системные научные исследования в направлении понимания трансформационных процессов, которые приводят к разрушению духовного бытия индивида, кризиса традиционной системы базовых религиозных ценностей, деформаций личностного развития, деградации морально-этических устоев современного общества. Автор проблематизирует понятие «девиация»; предлагает разнообразие подходов к его изучению в религиозной среде; обосновывает деструктивный характер деятельности некоторых представителей католического духовенства; рассматривает возможное влияние celibacy на появление церковных девиаций; анализирует проблему сексуальных преступлений современных религиозных клириков; очерчивает вопросы соотношения морали и религии; освещает реакцию общественности на существование аномий в религиозной среде и отношение к ним Церкви. Автор также отстаивает мнение о том, что одна из главных задач в решении проблем девиантности современного общества – это интеграция всех направлений гуманитаристики; их содружество (синергия); создание на этой основе эффективных средств для профилактики и коррекции девиантных явлений.

Ключевые слова: религия, мораль, Церковь, религиозная этика, духовность, нравственные нормы и ценности, девиантные явления, ответственность духовенства, морально-правовое поле религии.

Summary. *Volobuieva S. V. Deviantological studies of clerical environment: antinomies of religious ethics.* This article contains the theoretical analysis of deviation phenomena in clerical environment; describes the systematic scientific studies to understand the transformation processes that result in destruction of spiritual life of individual, crisis of the traditional system of basic religious values, deformations of personality development, degrading of contemporary society's moral and ethical milestones. The author analyzed the notion of Deviation; offers the variety approaches of its studying in the religious environment; substantiates the destructive nature of behavior shown by some of the catholic clergy; finds out the possible impact of celibacy on emergence of the clerical deviations; highlightes the problem of sexual crimes committed by modern religious clerics; outlines the questions of correlation of moral and religion; lights up the reaction of public on existence of anomie in a religious environment and attitude toward them Churches. The author defend the idea, that one of the main tasks of the present in solving the problems of deviance of modern society is the integration of all areas of modern humanities; their community (synergy); creation on this basis of effective means for the prevention and correction of deviant phenomena.

Key words: religion, morality, Church, religious ethics, spirituality, moral norms and values, deviant phenomena, liability of the clergy, moral and legal framework of the religion.

УДК 278

O. S. Ihnatyeva

ANGLICANISM: BASIC PRINCIPLES AND PRESENT DAY REALITIES

This article is devoted to the research of modern Anglicanism, analyzed in the context of historical and cultural phenomena of Reformation, stages of its evolution and its peculiarities in cult and in dogma. The reconstruction of the main dogmatic principles content of this religious trend are accomplished, the ritual practice and the institutional principles of the Anglican Church specificity, the peculiarities of its functioning in English socio-cultural and multid denominational area and in the context of interchurch dialogue in contemporary Christianity are revealed. The author stressed that the Anglican Church in England occupies a leading place, executing the functions of state church of this country and taking part in social activity. On the basis of the literary sources analysis the attempt to investigate the peculiarities of the